

Roopesta Crescendoon

Kuvanveistäjäpari
Maija Nuotio
Taisto Martiskainen

Jyri Martiskainen 2022

ROOPESTA CRESCENDOON

ROOPESTA CRESCENDOON

Kuvanveistäjäpari
Maija Nuotio
Taisto Martiskainen

Jyri Martiskainen 2022

3. painos

© 2022 Jyri Martiskainen
Kustantaja: BoD – Books on Demand, Helsinki, Suomi
Valmistaja: BoD – Books on Demand, Norderstedt, Saksa
ISBN: 978-952-80-6524-1

Sisällysluettelo

9	ALKUSANAT
13	MAIJA NUOTIO
19	TAISTO MARTISKAINEN
31	HELSINKIIN
39	TAISTO JA MAIJA KOHTAAVAT
43	HÄÄT
46	HÄÄ- JA OPINTOMATKA ITALIAAN
51	ROOPE-SÄÄSTÖLIPAS 1962
56	KIIKKUJAT 1964
62	KANAVATYTTÖ 1963
68	POHJANMAALLE
80	ARMEIJAAN
84	TILAUSTÖITÄ
90	HYVINKÄÄLLE
97	CRESCENDO 1970
104	ELÄMÄÄ HYVINKÄÄLLÄ
113	MUMMOLAAN
118	IMATRAN IMPI 1972
125	ANTSKOGIIN
131	TEHOKAS TYÖRUPEAMA
140	NÄKKI 1973
143	TAIPALE-VUOSALMI MONUMENTTI 1975
148	ELÄMÄ MUUTTUU
153	ERON JÄLKEEN ANTSKOGISSA
157	VILLE RITOLA MUISTOMERKKI 1978
161	VUODET 1978 - 1982 ANTSKOGISSA
161	ERON JÄLKEEN HELSINGISSÄ
172	RUNONLAULAJAN PATSAS 1981
178	TAISTO MARTISKAISEN VIIMEINEN VUOSI
183	21.8.1982
190	SAMAAN AIKAAN ANTSKOGISSA
194	VIIMEINEN LUKU
201	LÄHDELUETTELO

ALKUSANAT

Heräsin eräänä syksyisenä aamuyönä paljon ennen aamun sarastusta. Yritin sitkeästi nukahtaa uudelleen, mutta turhaan. Uni ei tullut yrittämäläkään. Onneksi vuorotteluvapaalla ollessa ei tarvinnut huolehtia aikaisista heräämisistä. Yön hiljaisuudessa mieleeni tulvi ajatuksia kaukaa menneisyydestä. Asioita, joita en ollut muistellut aikoihin. Asioita, jotka olivat jääneet arvoituksiksi. Nyt ne olivat läsnä, miltei kosketeltavissa.

Käsien ulottuvilla ei ollut kynää eikä paperia. Kurottauduin ja haroin pimeässä lattiaa sormillani. Löysin puhelimeni ja naputtelin siihen hiiren hiljaa ajatuksiani. Väliin vilkuilin vaimoani varmistaen, etten herättäisi häntä. Tyhjän paperin kammo helpottui vähitellen pienen näytön täyttyessä sanoista. Tunsin innostuvani enemmän ja enemmän. Oli ihan kirjailijamainen olo.

Niin alkoi tämän kirjan alkusanojen kirjoittaminen. Monet vuodet mielessäni kytenyt kirjaprojekti alkoi muuttua todeksi ja realisoitua. Tuntemani kunioitus kuvanveistäjävanhempieni valitsemaa elämäntapaa ja uraa kohtaan antoi alkusysäyksen tämän kirjan kirjoittamiseen.

Lukuisat taiteilijapiireissä kulkevat tarinat ja sadat heitä tavalla tai toisella käsittelevät lehtijutut osoittavat, että vanhempani ovat jättäneet muistijäljen monille ihmisille.

Yli kolmekymmentä vuotta isäni kuolemasta, Jari Tervo siteerasi häntä 18.1.2014 television Ylen Uutisvuodossa. Taksinkuljettajan kysyttyä minne ajetaan, Taisto Martiskainen oli todennut: "Aja aluksi vaikka kaupungin talon seinään." Moneen seinään hän ehtikin törmätä lyhyen elämänsä aikana.

Jo lapsena ja lapselle ominaisella ymmärryksellä huomasin, että meidän perheemme oli mystisellä tavalla erilainen kuin ystäväni perheet. Naapurustomme koostui lähinnä tehtaan ympärille rakentuneen pikkukylän, Antskogin työläisperheistä. Täytyy tunnustaa, että hieman kadehdin meitä

ympäröivää ”tavallista” elämää, normaalia työssäkäyntiä ja arkirutiineja, joista kaikkien muiden kavereitteni perheiden elämä tuntui muodostuvan.

Meidän perheessämme ei juuri tunnettu yhteisiä, säännöllisiä ruokailuhetkiä, saati työaikoja, jotka alkavat aamulla ja loppuvat iltapäivällä. Taidetta ei synnytetä kello kaulassa, vaan sitä luodaan sopivan inspiraation sattuessa. Sopiva hetki siihen oli silloin, kun muista taloista valot sammuiivat ja kylätie hiljeni.

”He elävät maallikolle tuntemattomassa maailmassa, jossa joka hetki luodaan uutta ja ennen olematonta. Uuden luomisesta he elävät. Uskalliaat kuvanveistäjät ateljeessaan antavat vieraille kuvan, että lumoava on taiteen maailma, onnellinen on ihminen, joka on sen saanut huomenlahjakseen.”

Eero Noppa, Jalasjärven joulu, 1965

Aineistoa tätä kirjaa varten kerätessäni ja sitä läpi käydessäni olen joutunut toteamaan, ettei edes omista vanhemmistaan tiedä läheskään kaikkea. Heillä onkin ollut elämää jo ennen minua ja sisaruksiani.

Kirjan tekeminen on ollut erittäin kiinnostava matka heidän elämäänsä ja omiin juuriini. Nykypäivän kiireisessä elämänrytmissä jää liian vähän aikaa pitää yhteyttä omiin sukulaisiinsa. Haastattelut ovat olleet tärkeällä sijalla etsiessäni tietoa ajalta ennen minua. Samalla suku on tullut uudelleen tutuksi.

On ollut mahtavaa tavata perheeni elämässä vaikuttaneita ihmisiä, joista minulla on ollut vain hämärä muistikuva lapsuudesta. Todella suuri apu on ollut Kuvataiteen keskusarkiston keräämällä sanomalehtiarkistolla, jota kävin penkomassa useaan otteeseen. Joensuun taidemuseon hallussa olevasta vanhasta kirjeenvaihdosta oli myös korvaamatonta apua.

Omia muistikuviani virkistin selaamalla omia ja lainattuja valokuvakansioita, joista on löytynyt monia palasia palapeliini. Sosiaalinen mediakin osoittautui yllättävän hyödylliseksi tietojen keräämisessä.

Tärkeänä osana kirjassani olevien veistoskuvien valokuvaamisen aloitin jo vuosia sitten. Olen kuvannut useat veistokset jo moneen kertaan, koska valitettavasti ulkotiloissa olevat teokset eivät useinkaan sijaitse optimiolosuhteissa valon tai sijainnin suhteen. Kilometrejä on kertynyt melkoisesti ympäri Suomea ajellessa.

Haluan kertoa kuvanveistäjäperheen elämästä sekä elämäntyöstä sanoin ja kuvin pyrkimättäkään täydelliseen historiikkiin tai biografiaan. Yritän tuoda esiin myös lapsen näkökulmaa taiteen keskellä kasvamisesta.

Taisto Martiskainen ja Maija Nuotio ovat kuuluneet 70-luvulla Suomen keskeisimpiin kuvanveistäjiin. Minusta he ovat kirjansa ansainneet.

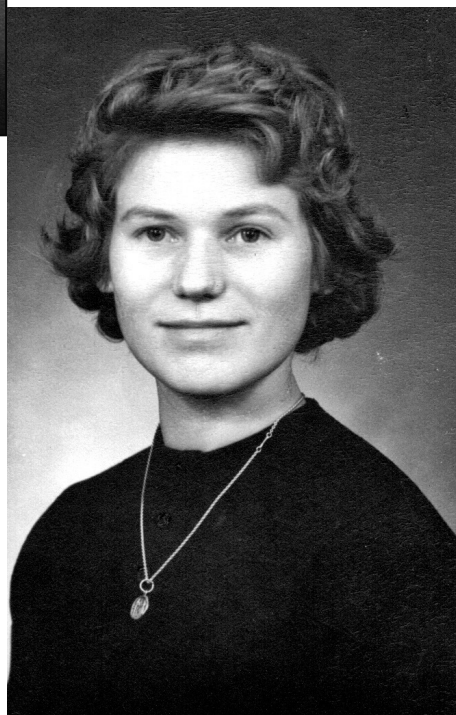

kirjoittaja ennen ja nyt

MAIJA NUOTIO

21.11.1935 - 29.6.2019

Maija Nuotio syntyi 21.11.1935 Etelä-Pohjanmaan lakeuksilla Luopajärven Tukevanmäellä Vilho ja Ilma Nuotion (os. Köykkä) maanviljelysperheen kolmanneksi lapseksi. Laajojen peltovainioiden reunalla sijaitsevan pohjalaistalon perhe kasvoi myöhemmin vielä kahdeksaan lapseen.

Papin erheestä johtuen kirkonkirjoissa sekä muissa virallisissa tiedoissa syntymäpäivä on merkitty kuukautta aikaisemmaksi. Virheellisen merkin­nän syistä on ollut monenlaisia näkemyksiä. Kenties papin kiire tai iän mukanaan tuoma huonomuistisuus on osaltaan vaikuttanut syntymäajan aikaistumiseen.

Maijan sisar Raija muisteli vanhempiansa yrittäneen myöhemmin vaihtaa syntymäaikaansa oikeaksi kuitenkin siinä onnistumatta. Vastaukseksi he olivat saaneet: ”Teidän on helpompi tottua kuin vaihtaa se papinkirjoihin.” Ystävät sekä jääräpäisimmät sisarukset eivät kuitenkaan omaksuneet vi-

rallista päivää syntymäpäiväksi eivätkä antaneet periksi. Niinpä Maija sai marraskuussa elämänsä loppuun asti onnitteluja Jyrin hoivakotiin Ylämyllylle. Hän itsekin piti sinnikkäästi vuosipäivästään kiinni ja vietti sitä tuona oikeana päivänä.

Maijan tietynlainen poikkeavuus muista sisaruksista ilmeni jo lapsuusiässä. Hän ei koskaan sisäistänyt agraariperheen kovaa kuria ja raskasta työntekoa pelloilla ja vainioilla

Anja-sisko muisteli Maijan olleen lapsena suuri haaveilija. Kun toiset sisarukset olivat jo valmiina lähtemään kouluun, Maija vain lauleskeli ja hyräili ilman minkäänlaista kiirettä. Ilma-äiti joutui usein puuttumaan tilanteeseen ja sai pienen taiteilijanalun palaamaan aamuaskareisiin. Tällöin äiti kampasi Maijan pitkät, alaselkään ulottuvat hiukset letille ja muistutti aina muita sisaruksia sanoen: "Maijaa ei jätetä". Vanhemmat siskokset Anja ja Kaija ottivat nuorempaa siskoaan käsipuolesta kiinni ja lähtivät kouluun, niin että Maijan varpaat vain hieman maata 'hilppoivat'.

Talvisota syttyi Maijan ollessa muutaman vuoden ikäinen. Pienestä iästä huolimatta hänelle jäi näistä ajoista yllättävän paljon mielikuvia. Saimme sisarusteni kanssa kuulla lapsena monia sota-aikaan liittyviä kertomuksia. Maijalla oli paljon ylikuonnollisia kokemuksia, jotka loivat turvallisuuden tunnetta muutoin epävarmassa ajassa. Eräässä muistossaan sotakoneiden lentäessä taivaalla Maija oli nähnyt, kuinka valtava valkoinen käsi suojasi kotitaloa peittäen sen vaaleaan hehkuun. Käsi aihe toistuu myöhemmissä Maijan teoksissa.

Vilho-isän ollessa rintamalla, Maijan äiti Ilma vei hevosella armeijalle tarvikkeita Seinäjoen asemalle. Ilma saattoi turvallisesti nukahdella paluumatkan aikana, koska hevonen osasi noin 25 kilometrin kotimatkan hyvin

ilman ohjastusta. Musta-niminen hevonen oli tullut tärkeäksi nuorelle Maijalle, joka onnistui muovailemaan hevosesta hyvin realistisen veistoksen.

Mustalla oli hyvin voimakas ravivietti ja siksi se piti aina hyvää vauhtia eikä koskaan antanut toisten ohittaa. Sodan loputtua autojen ja traktoreiden yleistyessä Vilho saneerasi hevosen pois kalliina huvina. Ilma muisteli hevosta rakkain sanoin vielä elämänsä loppupuolella. Ilma-äiti menehtyi Alzheimerin taudin aiheuttamaan dementiaan.

Naapurissa asuva Usko-eno oli erittäin tärkeä henkilö Maijalle lapsena. Maijasta tuntui, että eno ymmärsi nuorta taiteilijasielua paremmin kuin omat vanhemmat. Maija vietti paljon aikaa enon luona istuskellen kesken maatalon kiireisen päivän. Usko-enolla oli aina aikaa kuunnella ja jutella. Honkasalon tuvassa könninkello tuntui tikittävän huomattavasti hitaammin kuin kotona.

Savikuopilla eli prunneilla oli tärkeä osa Maijan tulevaisuuden kannalta. Savea tarvittiin mm. peltojen ja teiden parantamiseen. Tehtiinpä savesta itse myös tiiliä. Kun savea nostettiin, syntyi monttuja ja niihin mainioita lampia monenlaiseen vedentarpeeseen.

Pohjanmaalla ei ollut järviä, joten lapsille saviprunni oli keidas ja kylpylä, jossa polskittiin isolla sakilla pidempiäkin aikoja. Maijalle prunneilla oli toinen merkitys. Hän keräsi jo polvenkorkuisena niistä savea karjakeittiön pesuvateihin ja jo vähäisinäkin lepohetkinä leipoi savesta taidetta.

Maijalla oli lapsesta saakka halu luoda jotain uutta ja omaperäistä. Leh-tihaastattelussa hän totesi: "Savi alkoi aivan kuin elää käsissäni"¹. Silloin tällöin karjakeittiön betonilattia korvasi paperin, kun Maija luonnosteli

Kuvanveistäjäpari Maija Nuotio - Taisto Martiskainen

"He elävät maallikolle tuntemattomassa maailmassa, jossa joka hetki luodaan uutta ja ennen olematonta. Uuden luomisesta he elävät. Uskallaat kuvanveistäjät ateljeessaan antavat vieraille kuvan, että lumoava on taiteen maailma, onnellinen on ihminen, joka on sen saanut huomenlahjakseen."

Eero Noppa, Jalasjärven joulu, 1965

Avaan kirjassani taiteilijaperheen elämää syntymästä kuolemaan, kuvaan lapsen kasvamista kipsisäkkien keskellä ja kerron, mitä kätkeytyy useiden teosten taakse. Kirjoitan siitä arjesta, jossa monet kuvanveistäjäparin teokset ovat syntyneet.

Kirjani ei ole täydellinen historiikki tai teosluettelo, mutta se pyrkii antamaan käsityksen Maija Nuotion ja Taisto Martiskaisen taiteellisesta luomistyöstä. Kerron heidän tarinansa omien kokemusteni pohjalta käyttäen täydentävänä lähteenä sukulaisten ja sisarusteni haastatteluja sekä satojen sanomalehtiartikkeleiden sisältöjä.

Toivottavasti viihdyt kirjani parissa!

Jyri Martiskainen

9 789528 065241